

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

LĒMUMS PAR TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANU LIETĀ Nr. 2015-23-01

Rīgā

2016. gada 12. septembrī

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Kaspars Balodis, Gunārs Kusiņš, Uldis Ķinis, Sanita Osipova, Daiga Rezevska un Ineta Ziemele,

pēc Administratīvās rajona tiesas pieteikuma,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 9. punktu, kā arī 19.¹ un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2016. gada 6. septembra tiesas sēdē izskatīja lietu

“Par likuma “Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 12. punkta trešās daļas otrā teikuma, ciktāl tas noteic gadījumus, kad izdienas pensijas vietā piešķiramo vecuma pensiju var noteikt mazāku par izdienas pensiju, kas saņemta līdz vecuma pensijas piešķiršanas brīdim, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 109. pantam”.

Satversmes tiesa konstatēja:

1. Pieteikuma iesniegšanas brīdī un līdz 2016. gada 31. maijam spēkā bijušajā redakcijā likuma “Par valsts pensijām” (turpmāk – Pensiju likums) pārejas noteikumu 12. punkta trešā daļa noteica:

“Personām, kurām izdienas pensija piešķirta saskaņā ar nolikumu “Par izdienas pensijām” un nolikumu “Par iekšlietu iestāžu ierindas un komandējošā sastāva darbinieku pensijām (darba devēju pensijām)” un kuras šā likuma 11. panta pirmajā daļā noteikto vecumu sasniegušas pēc šā likuma spēkā stāšanās dienas,

izdienas pensijas vietā piešķirama vecuma pensija. Tā nedrīkst būt mazāka par izdienas pensiju, kas saņemta līdz vecuma pensijas piešķiršanas brīdim, izņemot gadījumus, kad tiesības uz vecuma pensiju tiek iegūtas tikai sakarā ar starptautisko līgumu sociālās drošības jomā vai regulas Nr. 883/2004 piemērošanu, vai gadījumu, kad apdrošināšanas stāžs, par kuru aprēķināta vecuma pensija, ir mazāks par apdrošināšanas stāžu, par kuru aprēķināta izdienas pensija.”

Saeima 2016. gada 10. martā pieņēma likumu “Grozījumi likumā “Par valsts pensijām””, kas stājās spēkā 2016. gada 1. jūnijā. Ar šiem grozījumiem Pensiju likuma pārejas noteikumu 12. punkta trešā daļa tika izslēgta no likuma, savukārt tā pārejas noteikumi tika papildināti ar 12.¹ punktu, kas nosaka:

“Personām, kurām izdienas pensija piešķirta saskaņā ar nolikumu “Par izdienas pensijām” vai nolikumu “Par iekšlietu iestāžu ierindas un komandējošā sastāva darbinieku pensijām (darba devēju pensijām)” un kuras šā likuma 11. panta pirmajā daļā, ievērojot šā likuma pārejas noteikumu 8.¹ punktu, noteikto vecumu sasniegušas pēc šā likuma spēkā stāšanās dienas, piešķirama vecuma pensija, ievērojot šādus nosacījumus:

1) saskaņā ar nolikumu “Par izdienas pensijām” piešķirtās izdienas pensijas vietā piešķirtā vecuma pensija nedrīkst būt mazāka par izdienas pensiju, kas saņemta līdz vecuma pensijas piešķiršanas dienai, izņemot gadījumu, kad tiesības uz vecuma pensiju tiek iegūtas tikai sakarā ar starptautisko līgumu sociālās drošības jomā vai regulas Nr. 883/2004 piemērošanu, vai gadījumu, kad apdrošināšanas stāžs, par kuru aprēķināta vecuma pensija, ir mazāks par apdrošināšanas stāžu, par kuru aprēķināta izdienas pensija;

2) saskaņā ar nolikumu “Par iekšlietu iestāžu ierindas un komandējošā sastāva darbinieku pensijām (darba devēju pensijām)” piešķirtās izdienas pensijas vietā piešķirtai vecuma pensijai nosaka piemaksu, ja vecuma pensija ir mazāka par izdienas pensiju. Piemaksu aprēķina kā starpību starp piešķirtās izdienas pensijas un vecuma pensijas apmēru, piemērojot šā likuma 26. panta nosacījumus piešķirtajam izdienas pensijas un vecuma pensijas apmēram. Personām, kurām laika periodā no 2012. gada 1. janvāra līdz 2016. gada 31. maijam saskaņā ar nolikumu “Par iekšlietu iestāžu ierindas un komandējošā sastāva darbinieku pensijām (darba devēju pensijām)” piešķirtās izdienas pensijas vietā piešķirtā vecuma pensija ir mazāka par izdienas pensiju, nosaka šajā apakšpunktā minēto piemaksu no vecuma pensijas piešķiršanas dienas, ja ir spēkā lēmums par vecuma pensijas piešķiršanu.

Šā punkta 2. apakšpunktā minēto piemaksu līdz 2016. gada 31. decembrim izmaksā no valsts pensiju speciālā budžeta, bet no 2017. gada 1. janvāra – no valsts pamatbudžeta līdzekļiem, kas Labklājības ministrijai saskaņā ar gadskārtējā valsts budžeta likuma apropriāciju piešķirti 2017. gadā un turpmākajos gados.”

2. Pieteikuma iesniedzēja – Administratīvā rajona tiesa (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) – norāda, ka tās tiesvedībā ir lieta, kurā jāpiemēro apstrīdētā norma.

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka Pensiju likuma pārejas noteikumu 12. punkta trešās daļas otrais teikums, ciktāl tas noteic gadījumus, kad izdienas pensijas vietā piešķiramo vecuma pensiju var noteikt mazāku par izdienas pensiju, kas saņemta līdz vecuma pensijas piešķiršanas brīdim, (turpmāk – apstrīdētā norma) paredz atšķirīgu attieksmi pret personām atkarībā no laika, kad piešķirta izdienas pensija. Pēc Pieteikuma iesniedzējas ieskata, nav konstatējams atšķirīgās attieksmes leģitīmais mērķis un līdz ar to šāda attieksme nav attaisnojama. Turklāt tas, ka vēlāk piešķirtā vecuma pensija var būt ievērojami mazāka par agrāk piešķirto izdienas pensiju, neatbilstot arī Latvijas Republikas Satversmē (turpmāk – Satversme) nostiprinātajām personas tiesībām uz sociālo nodrošinājumu vecuma un citos likumā noteiktajos gadījumos. Līdz ar to apstrīdētā norma neatbilstot Satversmes 91. un 109. pantam.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – atbildes rakstā un papildus sniegtajā informācijā norāda, ka Pensiju likuma pārejas noteikumu 12. punkts ir no likuma izslēgts, savukārt šā likuma pārejas noteikumos ietvertais 12.¹ punkts citstarp paredz, ka personām, kurām piešķirtā vecuma pensija ir mazāka par iepriekš piešķirto izdienas pensiju, tiks izmaksāta piemaksa, kas nodrošinās to, ka attiecīgo personu ienākumi pēc vecuma pensijas piešķiršanas faktiski nemazināsies. Turklāt šai normai paredzēts atpakaļejošs spēks, proti, tā tiks piemērota arī personām, kurām vecuma pensija piešķirta laikā no 2012. gada 1. janvāra, kad apstrīdētā norma stājās spēkā.

Saeima lūdz Satversmes tiesu lemt par tiesvedības izbeigšanu lietā, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punktu.

4. Pieaicinātā persona – Labklājības ministrija – norāda, ka ir atbalstījusi grozījumus Pensiju likumā, ar kuriem tā pārejas noteikumu 12. punkta

trešā daļa tika izslēgta no likuma, un Satversmes tiesai tiesvedība lietā būtu jāizbeidz.

5. Pieaicinātā persona – Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra – norāda, ka ar Saeimas 2016. gada 10. martā pieņemtajiem Pensiju likuma grozījumiem ir novērsti normatīvā regulējuma trūkumi un turpmāk personai, ja tai piešķirtā vecuma pensija būs mazāka par iepriekš saņemto izdienas pensiju, tikšot nodrošināta pensijas izmaksa iepriekšējā apmērā.

6. Pieaicinātā persona – Latvijas Republikas tiesībsargs – uzskata, ka Pensiju likuma pārejas noteikumu 12. punkta trešās daļas izslēgšana no likuma un pārejas noteikumu papildināšana ar 12.¹ punktu ir novērsusi normatīvā regulējuma trūkumus, proti, apstrīdētās normas neatbilstību Satversmes normām. Tiesībsargs piekrīt Saeimas atbildes rakstā paustajam viedoklim, ka Satversmes tiesai tiesvedība lietā būtu jāizbeidz.

Satversmes tiesa secināja:

7. Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punkts noteic, ka tiesvedību lietā var izbeigt līdz sprieduma pasludināšanai ar Satversmes tiesas lēmumu, ja apstrīdētā tiesību norma ir zaudējusi spēku.

Interpretējot Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punktu, jāņem vērā, ka šī norma ir vērsta uz to, lai nodrošinātu Satversmes tiesas procesa ekonomiju un Satversmes tiesai nebūtu jātaisā spriedums lietās, kurās strīds vairs nepastāv (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2008. gada 12. februāra sprieduma lietā Nr. 2007-15-01 4. punktu*). Tomēr Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmajā daļā noteiktais dod Satversmes tiesai tiesības izbeigt lietu, bet neparedz pienākumu to darīt. Proti, pat ja pastāv šajā tiesību normā minētais apstāklis, atsevišķos gadījumos tomēr būtu nepieciešams lietā turpināt tiesvedību, lai novērstu pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskārumu vai būtisku valsts vai sabiedrības interešu apdraudējumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2008. gada 2. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-22-01 9.1. punktu un 2011. gada 11. janvāra sprieduma lietā Nr. 2010-40-03 6. punktu*).

Tādējādi, lai izlemtu jautājumu par tiesvedības izbeigšanu, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punktu, Satversmes tiesai jānoskaidro: 1) vai apstrīdētā norma zaudējusi spēku un 2) vai nepastāv apstākļi,

kas prasa tiesvedību turpināt (*sk. Satversmes tiesas 2014. gada 3. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2013-11-01 10. punktu*).

8. Tiesību normas grozījumus un pat izslēgšanu no normatīvā akta, papildinot to ar citām normām, kas strīdu pēc būtības neatrisina, nevar uzskatīt par pietiekamu pamatu tiesvedības izbeigšanai gadījumos, kad tiesvedības turpināšana ir nepieciešama personas pamattiesību aizsardzībai. Tādējādi Satversmes tiesai jāpārlicinās, vai likumdevējs konkrēto jautājumu reglamentējis saturiski atšķirīgi vai arī nolēmis šo jautājumu turpmāk vairs nereglamentēt. Satversmes tiesai jānoskaidro veikto izmaiņu apjoms, lai secinātu, ka tiesību normu saturs pēc būtības ir mainījies. Pretējā gadījumā tiesību normu izdevējs varētu to tekstā izdarīt tikai redakcionālus grozījumus, kas vienmēr būtu uzskatāmi par formālu pamatu lūgt tiesvedības izbeigšanu lietā. Šāda situācija nonāktu pretrunā ar tiesiskas valsts principu, neveicinātu ne personas pamattiesību aizsardzību, nedz arī valsts vai sabiedrības interešu īstenošanu (*sal.: Satversmes tiesas 2002. gada 12. jūnija spriedums lietā Nr. 2001-15-03 un 2014. gada 3. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2013-11-01 10.1. punkts*).

Pensiju likuma pārejas noteikumu 12. punkta trešā daļa, par kuras atbilstību Satversmes 91. un 109. pantam tika ierosināta lieta Satversmes tiesā, tika izslēgta no likuma ar Saeimas 2016. gada 10. martā pieņemto likumu "Grozījumi likumā "Par valsts pensijām"", kas stājās spēkā 2016. gada 1. jūnijā. Turklāt ar šo likumu Pensiju likuma pārejas noteikumi tika papildināti ar 12.¹ punktu, atbilstoši kura 2. apakšpunktam tādā gadījumā, ja personai piešķirtā vecuma pensija ir mazāka par iepriekš piešķirto izdienas pensiju, vecuma pensijai nosaka piemaksu, kuru aprēķina kā starpību starp piešķirtās izdienas pensijas un vecuma pensijas apmēru. Tātad Pensiju likuma pārejas noteikumos ietvertais 12.¹ punkts nosaka saturiski jaunu normatīvo regulējumu par vecuma pensijas piešķiršanu personai iepriekš piešķirtās izdienas pensijas vietā.

Tādējādi apstrīdētā norma ir zaudējusi spēku un Satversmes tiesai varētu būt pamats izbeigt tiesvedību lietā saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punktu.

9. Par nepieciešamību turpināt tiesvedību lietā var liecināt tas, ka pieteikuma iesniedzējs ir lūdzis atzīt apstrīdēto normu par spēkā neesošu no kāda brīža pagātnē. Grozījumu izdarīšana normatīvajā aktā, kuras rezultātā apstrīdētā norma zaudē spēku, var nebūt pietiekama, lai novērstu visas negatīvās sekas, kas

personai radušās sakarā ar apstrīdēto normu. Satversmes tiesas spriedums var būt vienīgais tiesiskais ceļš, kādā iespējams novērst personas pamattiesību aizskārumu (*sal.: Satversmes tiesas 2008. gada 12. februāra sprieduma lietā Nr. 2007-15-01 4. punkts un 2016. gada 18. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2015-15-01 7. punkts*).

Pieteikuma iesniedzēja nav lūgusi atzīt apstrīdēto normu par spēkā neesošu no tās pieņemšanas, spēkā stāšanās brīža vai kāda cita pagātnes brīža.

Šobrīd spēkā esošais Pensiju likuma pārejas noteikumu 12.¹ punkts noteic, ka šajā normā ietvertais normatīvais regulējums par vecuma pensijas piešķiršanu iepriekš piešķirtās izdienas pensijas vietā attiecināms uz visām personām, kas pensijas vecumu sasniegušas pēc Pensiju likuma spēkā stāšanās dienas. Turklāt šajā punktā minētā piemaksa pie vecuma pensijas tiek aprēķināta ar atpakaļejošu datumu – arī tad, ja vecuma pensija izdienas pensijas vietā personai piešķirta pirms 2016. gada 10. martā pieņemtā likuma “Grozījumi likumā “Par valsts pensijām”” spēkā stāšanās dienas, proti, no 2012. gada 1. janvāra līdz 2016. gada 31. maijam.

Līdz ar to nepastāv apstākļi, kuru dēļ tiesvedība šajā lietā būtu turpināma, un tiesvedība lietā ir izbeidzama.

Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punktu,

Satversmes tiesa nolēma:

izbeigt tiesvedību lietā Nr. 2015-23-01 “Par likuma “Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 12. punkta trešās daļas otrā teikuma, ciktāl tas noteic gadījumus, kad izdienas pensijas vietā piešķiramo vecuma pensiju var noteikt mazāku par izdienas pensiju, kas saņemta līdz vecuma pensijas piešķiršanas brīdim, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 109. pantam”.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

A. Laviņš